

Stembrowicz, Kazimierz

"Sriednieje Powożie wo wtoroj połowinie XVI-XVII ww. (Uprawlenie kazanskim krajem)", I. P. Jermołajew, Kazan 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/2, 363

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Książka jest interesująca także jako przykład recepcji pewnej tendencji w historiografii. Wzbudza od tej strony wiele zastrzeżeń. Zarazem jednak pokazuje ogromny skok, jaki nastąpił w portugalskiej nauce historycznej w ostatnim dziesięcioleciu. Rezultaty nie są wprawdzie olśniewające, ale wzbudzone wątpliwości powinny owocować w dalszych bardziej pogłębionych ujęciach.

J. K.

I. P. Jermołajew, *Srednieje Powołzie wo wtoroj połowinie XVI—XVII ww. (Uprawlenie kazanskim krajem)*, Izdatielstwo Kazanskogo Uniwersitietia, Kazan 1982, s. 223.

Autor, w oparciu o zachowane archiwalia, źródła drukowane oraz rosyjskojęzyczną literaturę przedmiotu, przedstawia genezę i ewolucję organów administracji rosyjskiej na obszarze byłego Chanatu Kazańskiego w latach 1552—1708. Data pierwsza to zdobycie Kazania oraz mianowanie pierwszych wojewodów rosyjskich. Druga data to reorganizacja władzy prowincjonalnej na obszarze całego państwa — utworzenie guberni. Jednak wbrew podtytułowi autor poświęcił znaczną część pracy kwestiom niezupełnie bliskim zasadniczemu tematowi, co zachwiało nieco proporcje, aczkolwiek nie pomniejszyło wartości pracy. Uwaga ta odnosi się głównie do nazbyt szerokiego omówienia powstań antyrosyjskich na obszarze środkowego Powołża w XVI—XVII w. — tzw. wojny kazańskiej 1552—1557, powstań lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XVI w., powstań z okresu „smuty” (zwraca uwagę podkreślenie nieudanej próby uniezależnienia się wtedy Kazania od Moskwy forsowanej przez diaka Szulgina) i początku lat sześćdziesiątych XVII w. oraz buntu z czasów tzw. drugiej wojny chłopskiej pod przywództwem S. Razina. Mimo że przy analizie buntów „kazańskich” najważniejszą rolę jako czynnik sprawczy odgrywa dla autora walka klasowa, to nie traci on z pola widzenia elementów walki narodowościowej i pozaekonomicznej, wieloletniej wrogości ludności Powołża do Rosji, a także pokazuje cyniczną politykę Moskwy w stosunku do tego obszaru (eksterminacja fizyczna przywódczej klasy feudałów lub kupno jej lojalności, wykorzystywanie różnic etnicznych i wrogości międzyplemiennej, kolonizacja rosyjska, drenaż finansowy i gospodarczy i in.). W podstawowych tematyce partiach tekstu autor daje obraz rozwoju struktury administracji w środkowym Powołżu podnosząc fakt, że w stosunku do tego obszaru wypracowano wiele zasad przydatnych potem w ekspansji Rosji na inne terytoria nierosyjskie, oraz że właśnie tutaj zastosowano po raz pierwszy w Rosji system władzy wojewodów, a wzorce kazańskie przeniesiono w XVII w. na obszar całej Rosji. Na uwagę zasługują również nowe ustalenia i propozycje badawcze w zakresie historii specyficznego prikazu Kazańskiego, organu zwierzchniego w stosunku do Powołża.

Książka zaopatrzona jest w indeksy osobowy i geograficzny. Lekturę ułatwia dobra mapa środkowego Powołża w XVII w. Niestety, poważnym mankamentem jest brak indeksu przedmiotowego, który szczególnie w tego rodzaju publikacjach powinien stanowić integralną część tekstu.

K. S.

Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku t. I: Małopolska, cz. 1: wiek XV—XVI, praca zbiorowa pod redakcją Alodii Kaweckiej-Gryczowej, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1983, s. 393, ilustr.

Książka jest kolejnym tomem historyczno-encyklopedycznego opracowania dziejów książki i ruchu wydawniczego przedrozbiorowej Rzeczypospolitej. Dotychczas